

Leesplezier zonder papier: werken met luisterboeken

1 december 2009

Auteur: [Jan Uyttendaele](#)

Volume: [39](#)

Nummer: [2](#)

Pagina's: 3-18

Documenten

- [vonk_jrg39_014.pdf](#)

3 leesplezier zonder papier werken met luisterboeken jan uyttendaele u hebt ze wellicht al in de boekhandels zien staan de draaiende displays met zoge naamde audioboeken of luisterboeken geluidsopnames van voorgelezen boeken in digitale vorm het aanbod is nu al indrukwekkend en het neemt zienderogen toe meestal verschijnen die luisterboeken op cd maar soms zijn ze ook gratis of na betaling te downloaden via internet zoals de zogenaamde radioboeken die je kunt beluisteren op de gelijknamige website¹ deze boeken zijn niet in de eerste plaats voor blinden bedoeld maar voor gewone lezers kunnen we met die luisterboeken iets doen in de klas kunnen we er de leerlingen mee aan het lezen krijgen kunnen we er luisteroefeningen mee organiseren kortom kunnen we er zinvol gebruik van maken bij ons literatuuronderwijs die vragen proberen we in dit artikel² met behulp van concrete voorbeelden te beantwoorden n het buitenland zijn voor vormd van auteurs die uit eigen werk voor ge lezen boeken al lang erg lazzen op cassette daar bleek in nederland populair en niet alleen kin een markt voor te bestaan opnames van derboeken in het nederlandse schrijvers die hun eigen boek voorlezen taalgebied is het fenomeen al zo n twintig jaar oud pas sedert 2005 is er intussen kunnen we zowat alle grote heden in nederland een jaarlijkse week van het daagse nederlandse schrijvers op cd hun luisterboek de gesproken boeken die je bij eigen werk horen voorlezen van gerard reve ons in de boekhandel vindt komen meestal tot gerrit komrij en van geert van istendael van uitgever maurits rubin stein die ook tot dimitri verhulst als het gaat om vertalin de nederlandse term luister boek voor het gen of om schrijvers die overleden zijn of zelf engelse woord audiobook bedacht slecht voorlezen nemen bekende acteurs soms de honneurs waar bijvoorbeeld ton in de jaren 80 kwam er al een beperkte pro lutz leest de odyssea van homeros of henk ductie van luisterboeken tot stand in amster van ulsen leest van oude mensen de din gen dam in de omgeving van annie m g die voorbijgaan van couperus in tussen heb schmidt die was toen heel slechtziend ben veel gerenommeerde uitgevers zoals geworden en kon zelf haast niet meer lezen contact en de bezige bij een eigen fonds met haar literaire vrienden waaronder renate luister-

boeken en publiceert rainbow ook rubinstein hadden een voorleesclubje ge zoge-
naamde luisterpockets december 2009 nummer 2 39e jaargang 4 het zal duidelijk
zijn dat het luisterboek het lees luisterdoel zal ook de lezer van litera papieren
boek niet direct gaat vervangen tuur kiezen voor een bepaalde lees luister het aan-
deel van de luisterboeken op de wijze dat wil zeggen een geheel van activi totale
boekenmarkt is teiten die hem in staat stellen om dat lees het zal duidelijk momen-
teel hooguit een a luister doel te realiseren zijn dat het twee procent van deel 1
luisterboek het van de harry potter reeks in wat volgt geven we een overzicht van
de papieren boek bijvoorbeeld zijn ongeveer belangrijkste luisterstrategieen die
we in de niet direct gaat 800 000 boekexemplaren klas kunnen gebruiken bij het
luisteren naar vervangen verkocht en on ge veer literatuur als exemplarische voor-
beelden 8 000 luisterboeken maar gebruiken we daarbij twee 19de eeuwse ver
elke uit gever probeert een halen de biesenstekker van cyriel buysse graantje mee
te pikken en het aantal luister voorgelezen door jessie de caluwe op het boeken sti-
jgt zienderogen de vraag wie bovengenoemde luisterboek5 en de binocle koopt ze
en wie beluistert ze is moei lijk te van louis couperus uit het luisterboek een beant-
woorden er bestaat ook geen weten verlangen voorgelezen door hans croiset6
schappelijk onderzoek over wel we ten we dat er een duidelijke piek in de ver
koop te zien is rond de vakantietijd blijk baar nemen de mensen graag luister
boeken mee op reproductief luisteren vakantie voor in de auto of op het strand bi-
jvoorbeeld 3 het kunnen reproducere van de feitelijke inhoud van de beluisterde
tekst is een in vlaanderen bestaat er veel minder be lang be langrijke doelstelling
van het luister onder stelling voor luisterboeken dan in nederland wijs dat blijkt
uit de toetsing die vaak ook bij de uitgevers maar we hebben wel be perkt wordt
tot reproductief luisteren de onze radioboeken dat wil zeggen boeken leer lingen
beluisteren een gesproken tekst die niet in druk bestaan en die alleen beluis en
beant wor den daarna een aan tal terd kunnen worden op klara en de vpro in
houds vragen al dan niet in meerkeuze of als podcast op het internet en sinds kort
vorm meestal worden hebben we ook een vlaams luisterboek met daar in for
matieve teksten het is een belang 19de eeuwse ver halen de dagen dat het voor ge-
bruikt maar ook rijke doelstelling nacht is voor mij verhalen en muziek uit het lit-
eraire teksten komen van het literatuur belgische fin de siecle4 daarvoor in aan
merking onderwijs om de leerlingen literaire het enige wat de leerlin lees en luis-
ter gen moeten doen om strate gieen bij te het luisterboek in het goede luisteraars
te zijn brengen literatuuronderwijs is zich con cen treren op wat ten gehore wordt
net als bij het leren lezen van of luisteren gebracht en dat zo letterlijk mogelijk ont
naar zakelijke teksten is het een belangrijke houden eigenlijk is dit meer een ge-
heugen doelstelling van het literatuuronderwijs om oefening dan een taal-
vaardigheidstraining de leerlingen literaire lees en luister strate ook als dit ge-
beurt met het oog op de zoge gieen bij te brengen afhankelijk van zijn naamde luis-
tertoets dan is het een heel 39e jaargang nummer 2 december 2009 5 eenzijdige
oefening die geen recht doet aan vooraf verklaren anders denken ze wellicht de
complexiteit van de vaardigheid luisteren dat een biesen stekker een soort 19de
luisteronderwijs wordt op die manier gelijk eeus beroep is je kan vooraf gewoon
gesteld aan de training in het maken van meedelen dat dit een dialectwoord is

voor een bepaald soort toetsen een koekoekskind of een buitenechtelijk kind we moeten bekennen dat we geen voorstander zijn van dit soort luisteronderwijs ook de titel van de binocle moet je vooraf voor zakelijke teksten bevestigen het een verklaren verder kun je nog informatie reductie van luistervaardigheid tot gegeven over de inhoud van de opera die genkennis voor literaire teksten betekent walkure van richard wagner⁷ en de grote het dat geen recht wordt gedaan aan het wagnercultus in de laatste decennia van de typische karakter van de literaire tekst die 19de eeuw de invloed van wagner op de per definitie gelaagd is dat wil zeggen literatuur en cultuur in die tijd moet heel voor verschillende betekenissen vatbaar groot geweest zijn omstreeks 1900 moest elke serieuze kunstenaar zijn houding ten wil je deze strategie toch toepassen op een opzichte van deze componist bepalen in verhaal als de biezenstekker dan denken positieve of in negatieve zin we dat je als leraar voldoende informatie vooraf moet geven je zou dan zeker voldoende eigenlijk is toelichting moeten geven voorspellend luisteren dit meer een om de leerlingen in staat te stellen zonder probleem de biezenstekker oefening dan een men het verloop van het taalvaardigheidsverhaal te volgen je situ de leerkracht vraagt de leerlingen aandacht training eert het verhaal je vertelt tig te luisteren naar enkele fragmenten van bijvoorbeeld iets over het de biezenstekker na elk fragment vullen de alcoholisme in de 19de eeuw een dreupel leerlingen individueel een werkblad in het kondigt aan dat de dialogen in het verhaal gaat om vier opeenvolgende fragmenten in een oostvlaams dialect zijn geschreven zoals voorgelezen op de cd na elk fragment en vermeldt het feit dat drie koningen ook noteren ze hun verwachtingen als de frag vroeger een belangrijk kinderfeest was om menten beluisterd zijn wisselen de leerlin de leerlingen niet op het verkeerde been te gaan hun ervaringen uit eerst twee aan twee zetten kun je ook de titel van het verhaal en dan klassikaal december 2009 nummer 2 39e jaargang 6 voorspellend luisteren opdracht je hoort vier opeenvolgende fragmenten van de biezenstekker na elk fragment stopt de cd het is dan aan jou om te gissen naar het vervolg van het verhaal wat gaat er gebeuren waarom denk je dat fragment 1 fragment 2 fragment 3 fragment 4 deze luisteroefening stelt de leerlingen in in het verhaal is de mededeling dat cloet staat om een aantal open plekken in het wegens een messteek aan een makker toe verhaal te ontdekken bij een open plek gebracht in de gevangenis heeft gezeten wordt de lezer bepaalde informatie ont de lezer stelt zich daarbij al meteen vragen houden die ontbrekende informatie wordt over het hoe en het waarom van deze vecht wel later in het verhaal helemaal of partij in het verdere verloop van het verhaal ge deeltelijk gegeven de eerste open plek kunnen deze open plekken van betekenis 39e jaargang nummer 2 december 2009 7 voorzien worden ze kunnen helemaal of der wijde zaal tussen die rang en het toneel gedeeltelijk door de verteller ingevuld wor je vraagt je af of die afgrond geen aanleiding maar ze kunnen ook open blijven dat ding kan geven tot hoogtevrees bij de wil zeggen dat de verteller de lezer met zijn toeschouwers het woord afgrond kondigt vragen laat zitten de vertiger de l'abîme al aan we geven nog een voorbeeld als de alwe vreemd is ook dat de jongeman bij het bindende verteller mededeelt dat cloets vrouw nengaan van de winkel van de opticien zich hem de afgelopen drie maanden in de plots realiseert dat hij verkeerd deed

en gevangenis niet meer bezocht heeft moet beter zou doen de winkel te verlaten omdat de lezer eerst zelf invullen waarom dat is het gezicht van die winkelier een onbegeurd pas in het tweede fragment komen haaglijke vogeltronie geleek wat verderop we dan te weten dat ze zwanger is van een nog eens wordt herhaald plotseling andere man be dacht hij dat hij dat vogelgezicht van die opticien werkelijk onbehaaglijk had gevon als de leerlingen na het beluisteren van de den maar zette die dwaze afkeer van zich vier fragmenten hun gissingen opnieuw wel meer had hij die vreemde antipathieen bekijken zullen ze constateren dat die vaak sympathieen ook en ze maakten soms het bijgestuurd worden door het vervolg van de gewone leven wel lastig het valt te ver tekst open plekken kunnen immers een wachten dat we dit onbehaaglijke vogel terugwijzend of een vooruitwijzend karakter gezicht in het verhaal nog zullen tegen hebben de lezer moet bij het invullen altijd komen wat inderdaad ook gebeurt zoveel mogelijk rekening houden met de gegevens die in de tekst vermeld worden maar de belangrijkste open plek in dit verhaal is toch wel het gebrek aan een duidelijke verklaring voor het hysterische gedrag de binocle van de hoofdfiguur wat brengt de jonge man tot zijn obsessie en ten slotte tot zijn bij het beluisteren van de binocle kun je je al daad waarom obsedeert hem nu juist die meteen afvragen waarom de jongeman in man met blinkend kale schedel waar om het begin getypeerd wordt door min of meer wordt zijn aandacht voortdurend afgeleid tegenstrijdige karaktertrekken in de eerste door die schedel die glom als een doelpunt zin van het verhaal wordt hij al beschreven als als een doelwit en waarom slingert hij tij een fijne jongen enigszins nerveus aan dens de tweede voorstelling de binocle naar gelegd zeer zachtzinnig trots zijn tro pisch dit blinkende doelwit waar komt die hef bloed deze typering wordt in de volgende tige explosie van agressiviteit eigenlijk van aline a min of meer herhaald tevreden en daan is er misschien een ver band tussen de zacht stil blijmoedig als zijn aard was trots opera van wagner en deze psychose nerveuze aanleg en perio dieke buien van melancholie je vraagt je af waartoe zo n de obsessie en de moord worden door de labiele aanleg zou kunnen leiden verteller weliswaar goed voorbereid maar tot een echte verklaring voor dit feit komt hij in de eerste aline a wordt over de vierde rang niet nochtans geeft het auctoriale vertel gezegd dat hij door veel mensen geprefe standpunt daartoe alle gelegenheid maar reerd wordt zelfs al groef zich de afgrond de lezer moet het doen met een beknopte december 2009 nummer 2 39e jaargang 8 karakterschets en daarna schijnt er niets uitvoerig met dit verhaal heeft bezig ge anders gesuggereerd te worden dan dat het houden is de verklaring voor de psychose noodlot de toevallige samenloop van waarin de hoofdfiguur terechtkomt wel om standigheden zijn gedrag op voldoende degelijk te vinden in de opera van wagner wijze verklaart volgens jan fontijn die zich dit is zijn interpretatie de jongen richt zodra de voorstelling is begonnen de kijker op siegmund dan wordt hij afgeleid door de zaal en ontdekt de dame en de heer met blinkend kale schedel zijn aandacht blijft verdeeld van siegmund naar sieglinde van het toneel naar de zaal en weer terug er ontstaat op die manier langzamerhand een spanning tussen het schone jonge duo op het toneel en het lelijke oude duo in de zaal tussen illusie en werkelijkheid dit contrast lijkt me echter niet voldoende om het gedrag van de jongeman geheel te verklaren wat ge-

beurt er eigenlijk op het toneel het plot is gauw verteld siegmund een kind van wotan komt uitgeput in de hut van hunding en treft daar sieglinde de vrouw van hunding zij verzorgt hem en wordt al gauw verliefd de twee beminnen elkaar maar later blijkt dat ze broer en zuster zijn de tweelingkinderen van wotan zelf er vindt dus incest plaats op het toneel fricka de vrouw van wotan eist dat de opper god de schande zal wreken wotan kan er niet onder uit en verbiedt ten slotte brunnhilde een van de walkuren siegmund te beschermen in zijn strijd tegen de gebelgde echtgenoot hunding brunnhilde is geïmponeerd door siegmunds moed en zijn on-dubbelzinnige bereidheid om niet zonder sieglinde het walhalla de eeuwige rust-plaats in te gaan brunnhilde volgt wotans bevel dan ook niet op de oppergod is gedwongen zelf te handelen en siegmund wordt gedood nadat brunnhilde eerst nog sieglinde bevrijd heeft wordt zij door wotan wegens ongehoorzaamheid verbannen naar de rots van de walkuren waar ze in diepe slaap wordt gebracht en wordt omgeven door vlammen de jongen gooit de binocle de zaal in wanneer siegmund en sieglinde elkaar hun liefde bekennen is er een verband tussen de incest-situatie en de harteloze houding van vader wotan op het toneel en de obsessie en daad van onze onstabiele held in de zaal laten we proberen de zaak te reconstrueren de nerveuze jongen is door middel van zijn binocle getuige zo men wil voyeur van de incestueuze liefde van het duo op het toneel gestimuleerd door de meeslepende muziek van wagner vereenzelvigt hij zich met de geliefden siegmund en sieglinde broer en zuster kunnen niet verenigd blijven hij is dan ook woedend over de houding van vader wotan ten opzichte van zijn zoon en de strafmaatregel van de opper god hij projecteert nu zijn woede over wotan en mogelijk ook zijn schuld gevoel over zijn voyeurisme en zijn identificatie met het duo op de kale man in de zaal deze laatste wordt hiermee tot vader en vertegenwoordigt op dat moment het geweten de binocle het middel waardoor hij getuige kon zijn van de liefde werpt de jongeman van zich af fontijn 1983 p 18 19 39e jaargang nummer 2 december 2009 9 volgens fontijn lijkt het ook aannemelijk ontspannend luisteren dat couperus in dit verhaal afrekent met het type van de neurotisch ingestelde jonge de leerlingen beluisteren de rest van het verhaal een wagnerdweper die geen brug kan haal en vullen daarna een semantische slaan tussen droom en werkelijkheid en schaal in het gaat om hun spontane reactie onbewust gedreven wordt door agressieve ties die direct zonder er al te diep bij na te buien met een seksueel karakter alle pogingen denken worden gegeven spontane reacties gen tot sublimering ten spijt idem p 21 zijn vaak heel persoonlijke of associatieve op grond van biografische gegevens lijkt het uitspraken die soms meer gebonden zijn volgens fontijn ook voor de hand liggend aan de persoon van de lezer dan aan de dat couperus met dit personage ook zich tekst met associaties bedoelen we hier dat zelf typeerde en ontmaskerde maar het ver de lezer gestimuleerd wordt om bepaalde haal kan even goed gelezen worden als een elementen uit het verhaal te betrekken op afrekening met de wagnercultus in het alge zaken uit zijn eigen ervaringswereld ook meen fontijn besluit daarom als volgt het identificatie is iets wat spontaan kan gebeuren zou me niet verbazen wanneer couperus in ren bij het lezen je kruipt in de huid van een de jonge man de dweepzieke bewonderaars bepaald personage leeft mee met zijn avontuur heeft willen treffen tot wie hij misschien in turen

en herkent zijn gevoelens vroegere jaren zelf behoord kan hebben het verhaal de binocle zou dan een ironisch karakter krijgen idem p 23 december 2009 nummer 2 39e jaargang 10 ontspannend luisteren opdracht je krijgt nu de rest van het verhaal te horen vul dan de volgende schaal in bv zeer langdradig langdradig ik weet het niet spannend zeer spannend langdradig spannend moeilijk te begrijpen goed te volgen veel moeilijke woorden knap geschreven onaantrekkelijk taalgebruik ik voel geen sympathie of ik voel me betrokken bij de medelijden personages onrealistisch geloofwaardig wanhopig hoopvol ik herken niets van mezelf ik herken iets van mezelf erin erin traag tempo vlug tempo ik heb niets bijgeleerd over ik heb iets bijgeleerd over mensen en situaties van mensen en situaties van vroeger vroeger het verhaal zet me niet aan het verhaal zet me aan tot tot nadenken nadenken opmerkingen hier kun je noteren wat je nog is opgevallen in het verhaal ook in dit geval moet de leerkracht vol lezersreacties van de leerlingen hoe zou doende toelichting geven om de leerlingen het komen dat die er zijn welke persoon in staat te stellen zonder problemen het lijke associaties worden er bij dit verhaal verloop van het verhaal te volgen daarna gemaakt is er bij sommige leerlingen ook worden de bevindingen opnieuw klassikaal sprake van identificatie enz uitgewisseld zijn er veel verschillen in de 39e jaargang nummer 2 december 2009 11 indicatief empathisch en het doel de kwaliteiten van het voorlezen te kritisch luisteren beoordelen onder indicatief luisteren verstaan we het voor deze vormen van luisteren moeten we luisteren met het doel zich een beeld van aandacht besteden aan non verbale ver de onbekende spreker te vormen bijvoor schijnselen als de spreker niet zichtbaar is beeld omtrent diens leeftijd afkomst beroep komen daarvoor in aanmerking klankkleur enz onder empathisch luisteren verstaan dictie uitspraak articulatie intonatie pau we het luisteren met het doel achter de zes ritme volume klemtonen hierbij zou gemoeds stemming en de attitude van de den we de leerlingen tijdens het luisteren spreker te komen onder kritisch luisteren een lijstje van aandachtspunten kunnen verstaan we in dit geval het luisteren met bezorgen zoals indicatief empathisch en kritisch luisteren aandachtspunten is de spreker een man of een vrouw jong of oud een professional of niet enz geeft de spreker blijk van bepaalde emoties tijdens het voorlezen identificeert hij zij zich met bepaalde personages geeft hij zij in de gesproken woorden weer hoe de personages zich voelen wordt er afwisselend trager en sneller gelezen niet te snel of te traag is er voldoende variatie in de intonatie is de lezing niet eentonig legt de spreker de pauzes op de juiste plaats legt de spreker een duidelijke klemtoon op woorden die door de con text die klemtoon nodig hebben spreekt hij zij alle klanken juist uit geeft hij zij de dialectklanken in bepaalde dialogen juist weer enz vooral de emoties van de voorlezer zijn vaak waarderend luisteren uit non verbale signalen af te leiden uit de wijze waarop hans croiset de binocle voor wat vind je van het verhaal het is de bedoe leest kunnen we bijvoorbeeld duidelijk aflei ling dat we komen tot een gefundeerd den dat hij het verhaal ironisch interpre waardeoordeel een beoordeling op grond teert door middel van deze luisterstrategie van bepaalde criteria het geheel van criteria zorgen we er in ieder geval voor dat de leer dat we hanteren bij de bepaling van de lingen gericht luisteren dat wil zeggen met waarde van een literaire tekst noemen we een duidelijk luisterdoel voor ogen een

normensysteem in het evaluatie for mulier voor verhalen zie bijlage vinden we het meest gebruikte normensysteem terug met de twaalf criteria die hierbij ook meestal december 2009 nummer 2 39e jaargang 12 gehanteerd worden dit formulier kan al gecombineerde aanpak gebruikt worden vanaf de tweede graad door het gemiddelde van de waardering in dezelfde les kunnen we een aantal strate voor de twaalf criteria uit te rekenen blijkt gien combineren op voorwaarde dat we hoe de waardering van de klas voor dit ver ons beperken tot een fragment uit de bie haal eruitziet zenstekker dat kan het begin zijn of een ander fragment maar zeker niet de laatste bladzijden de leerlingen kunnen daarna het hele verhaal thuis lezen hen motiveren om vergelijkend luisteren zelf het verhaal te gaan lezen is onze hoofd doelstelling we geven een voorbeeld van we vergelijken de biezestekker met een een mogelijk lesverloop hedendaags verhaal over kindermishandeling de bundel brandnetels en andere ver halen over kindermishan het lesbegin deling van hans dorrestijn amsterdam bert bakker een klassengesprek over kindermishandeling hen motiveren om 1995 bevat een aantal naar aanleiding van een concreet feit uit de zelf het verhaal te verhalen die we daarvoor actualiteit is een voor de hand liggende gaan lezen is onze kunnen gebruiken bij mogelijkheid een inleiding over de auteur hoofddoelstelling voorbeeld de biefstuk van lijkt ons niet zo geschikt om hun nieuws het zoete water 8 de leer gierigheid op te wekken alleen als de leer kracht kan eerst aankno lingen de auteur al kennen en sympathiek pen bij het thema kinder vinden kun je daarmee belangstelling op mishandeling en tijdens een klassengesprek wekken dan zou je bijvoorbeeld enkele fei vragen stellen in de aard van ten of anekdoten rond de auteur kunnen kennen jullie recente voorbeelden van vertellen die iets met het verhaal te maken kindermishandeling hebben maar gewoonlijk komt de belang welke vormen van kindermishandeling stelling voor de persoon van de auteur pas zijn er zoal lichamelijke en psychische nadat men van zijn producten gesmaakt mishandeling lichamelijke en psychische heeft eventueel kun je dus op het einde van verwaarlozing seksueel misbruik enz de les iets over de auteur vermelden dat hebben jullie ooit boeken gelezen over boeiend is voor de leerlingen en hun tekster dit thema erg bekend is bv het jeugd varing kan verrijken dus zeker geen volle boek blauwe plekken van anke de dige biografie een korte situering van het vries verhaal is wel wenselijk ook de binocle kan vergeleken worden met een hedendaags verhaal bijvoorbeeld de de eigenlijke les toren van bas heijne verschenen in de bun del de kortste verhalen amster dam tabula eerste fase luisteren naar de cd 1986 een klassengesprek over hoog te vrees kan dan gebruikt worden als inleiding we vertellen eerst zelf wat er aan het frag ment voorafgaat liever dan een samenvat ting voor te lezen vertellen schept veel meer 39e jaargang nummer 2 december 2009 13 contact en spanning we vragen de leerlin derde fase we laten de leerlingen de gen natuurlijk niet om onvoorbereid hardop tekst navertellen te gaan lezen daar zijn ze nu nog niet toe in staat leerlingen kunnen alleen goed hardop dit is een heel goede spreekoefening en ook voorlezen wat ze begrepen hebben daarom een goede denkoefening ze moeten hoofd luisteren ze beter eerst naar de voorlezing zaken en bijzaken van elkaar onderscheiden door de leerkracht of naar het is ook een goede controle voor de leer de cd volgen de leerlin kracht om na te gaan ho-

even de leerlingen kunnen intussen mee in hun van de tekst begrepen hebben we laten alleen goed boek als het om een daarbij het liefst verschillende leerlingen aan hardop voorlezen heel korte tekst of een het woord we beoordelen dit navertellen wat ze begrepen gedicht gaat blijven de en verbeteren eventuele fouten hebben boeken het liefst dicht de leerlingen zullen zo vierde fase woordverklaring meer genieten van de voordracht voor een langere tekst is het beter de leerlingen mee we vragen welke woorden uitdrukkingen te laten volgen dan weten ze alles al staan en zinnen niet begrepen werden we kun voor de bespreking die volgt we laten hen nen dat doen per deel of ook met potlood eventuele vreemde woor globaal we laten de leer de woord den onderstrepen lin- gen zelf proberen het verklaring staat woord te verklaren nadat ten dienste van tweede fase tekstbelevingsvragen ze de context hebben het tekstbegrip tekstervaringsvragen voorgelezen de woord ze moet dus verklaring staat ten dien functioneel zijn we laten de leerlingen hun eerste gevoelens ste van het tekstbegrip ze eenvoudig en aan elkaar meedelen ze zeggen welke moet dus functioneel zijn beknopt indruk de tekst op hen gemaakt heeft dit is eenvoudig en beknopt een oefening in het verwoorden van een geen woordenboekdefi globale appreciatie daarom stellen we vra nities de woorden met de vermelding van gen naar de algemene indruk wellicht kun de regel kunnen op het bord komen met je beter niet meteen vragen was de tekst hun verklaring mooi was de tekst spannend de leerlin gen voelen zich dan soms gedwongen om vijfde fase tekstbespreking ja te zeggen je vraagt ook liever niet hoe tekstbestuderingvragen vond je de tekst de leerlingen zullen daar alleen met een cliché op kunnen antwoor we kunnen daarbij rekening houden met de den we kunnen beter concrete vragen stel taxonomie van het cognitieve domein bij de len nauwkeurig en doelgericht over welk vraagstelling eerst reproductievragen ken personage gaat het had je verwacht dat nisvragen en dan denkvragen analyse en het zo zou aflopen ben je blij dat het zo interpretatievragen afgelopen is als je dat personage zou tegenkomen wat zou je voelen wat zou je zeggen welk personage vind je het sympa thiekst wat zou jij doen in die situatie enz december 2009 nummer 2 39e jaargang 14 dellijk de andere fouten verbeteren we na zesde fase evaluatie de lectuur we vragen naar de appreciatie zie ook bij lage wellicht moeten we ze daarbij leren negende fase de leerlingen stellen hoe ze genuanceerd en beargumenteerd mekaar vragen over de hun mening onder woorden kunnen bren tekst eventueel gen dat gaat het best met behulp van beoordelingswoorden zoals waarschijnlijk onwaarschijnlijk saai spannend verrassend tiende fase drama- tische en andere voorspelbaar lachwekkend droevig enz creatieve werkvormen vraag de leerlingen niet waarom ze het frag eventueel ment verrassend spannend of onwaarschijn lijk vonden maar altijd wat ze verrassend enz vonden op die mani- er verplicht je ze het lesbesluit om hun beoordeling direct aan de tekst te kop- pelen ten slotte kun je vragen of ze nu de leerkracht deelt het verhaal uit en vraagt bereid zijn om het hele verhaal te gaan of de leerlingen bereid zijn om het hele ver lezen dat kan natuurlijk ook op het einde haal te gaan lezen zie ook de zesde fase van de les gebeuren als lesbesluit van de eigenlijke les zevende fase het vervolg fantaseren eventueel ten slotte de leerlingen fantaseren het verdere ver- loop van het verhaal mondeling of schriftelijk we eindigen met twee slotopmerkin-

gen dat is heel goed om hun nieuwsgierigheid te prikkelen waardoor ze nog meer gemoti de moderne literatuur is natuurlijk niet veerd zullen worden om het verhaal te gaan gemaakt om alleen maar beluisterd te wor lezen en verder is het natuurlijk een uitste den de middeleeuwse literatuur was dat kende spreek of schrijfoefening het spreekt eigenlijk wel die moest gezongen voorge vanzelf dat de leerkracht in geen enkel geval dragen of voorgelezen worden maar de de afloop van het verhaal mag verklappen moderne en zeker de dan verliezen de leerlingen meteen hun hedendaagse literatuur motivatie om het zelf te gaan lezen leent zich meestal niet een live voorlezing meer tot een eenmalige is vrijwel altijd achtste fase hardop lezen door de beluistering om er echt boeiender en leerlingen eventueel van te genieten moet die overtuigender in de eerste plaats stil dan de beste een langere tekst kun je in fragmenten laten gelezen en herlezen wor cd opname lezen door verschillende leerlingen de lec den gewikt en gewogen tuur moet beoordeeld worden ook door de daarom vind ik dat het luisterende leerlingen we verbeteren even luisterboek het echte tuele fouten maar niet te veel als de fout boek niet kan vervangen en dat we van de door andere leerlingen overgenomen zou leerlingen in de eerste plaats goede lezers kunnen worden verbeteren we die onmid moeten proberen te maken 39e jaargang nummer 2 december 2009 15 geen enkele didactische werkvorm is natuur om zijn enthousiasme op de leerlingen over lijk alleenzaligmakend en elk zogenaamd te dragen daarom vinden we het belangrijk lesmodel kan eigenlijk niet meer zijn dan dat de leerkracht ook zelf expressief kan een lessuggestie er bestaat daarom geen voorlezen en niet voortdurend een beroep didactiek en dus ook geen literatuurdidac moet doen op luisterboeken een live voorle tiek met garantie op succes een les kan zing is vrijwel altijd boeiender en overtuigen maar slagen als de leerkracht zelf warm der dan de beste cd opname loopt voor het lesonderwerp en in staat is jan uyttendaele specifieke lerarenopleiding talen k u leuven jan uyttendaele arts kuleuven be noten 1 radioboeken zijn verhalen geschreven door vlaamse en nederlandse topauteurs in opdracht van het vlaams nederlands huis deburen die door de auteur zelf worden voorgelezen de radioboekenbibliotheek bestaat inmiddels uit honderd titels radioboeken eu vermeldenswaard zijn ook de daisy boeken die via de luisterpuntbibliotheek voor personen met een leesbeperking of via de plaatselijke openbare bibliotheek geleend kunnen worden daisy staat voor digital accessible information system luisterpuntbibliotheek be nl 2 deze tekst is een bewerking van mijn presentatie gehouden tijdens de twee daagse over literatuuronderwijs wie is bang van het portfolio in leuven op 20 en 21 augustus 2009 nascholing vliebergh sencie specifieke lerarenopleiding nederlands k u leuven 3 zie luisterboek veroverft de boekenplank taalschrift org reportage 001383 html 4 dit luisterboek bestaat uit twee cd s en bevat verhalen van cyriel buysse stijjn streuvels karel van de woestijne en herman teirlinck te bestellen via streuvels be december 2009 nummer 2 39e jaargang 16 5 de tekst van de biesenstekker is te vinden in de digitale bibliotheek voor de nederlandse letteren dbnl dbnl org tekst nie002nieu05 01 nie002nieu05 01 0042 htm 6 de tekst van de binocle staat ook in de dbnl een versie in moderne spelling is te vinden op nederlands nl nedermap verhalen verhaal 115927 html 7 zie nl wikipedia org wiki die walk c3 bcre 8 het verhaal kan ge-

download worden op de website van stichting lezen lezen nl index html spsearch age group id 0 menu item id 2001 sp1 28 het verhaal staat ook in het onderzoeksverslag van ineke guldenmond 2003 over het verband tussen leesplezier en identificatiemogelijkheden bij 14 jarigen in het beroepsonderwijs ineke guldenmond heeft dit onderzoek uitgevoerd in opdracht van stichting lezen haar onderzoeksverslag is niet meer in de handel maar alleen te downloaden op de website uit het onderzoek is gebleken dat het verhaal van dorrestijn door de leerlingen sterk wordt gewaardeerd en dat hun emotionele betrokkenheid erbij bijzonder groot was bibliografie couperus l 2005 een verlangen de binocle en het spoorwegongeluk voorgelezen door hans croiset uitgeverij cossee luisterboek 1 cd fontijn j 1983 leven in extase opstellen over mystiek en muziek literatuur en decadentie rond 1900 amsterdam querido guldenmond i 2003 emotionele betrokkenheid bij jeugdliteraire teksten een verkennend onderzoek naar het verband tussen leesplezier en identificatiemogelijkheden bij veertienjarigen in het beroepsonderwijs in nederland vmbo en vlaanderen tso bso amsterdam stichting lezen segers r t 1984 over lezen een methode voor het literatuuronderwijs deel 2 leiden antwerpen martinus nijhoff sintobin t samensteller 2009 de dagen dat het nacht is voor mij verhalen en muziek uit het belgische fin de siecle luisterboek 2 cd s 39e jaargang nummer 2 december 2009 17 bijlage evaluatieformulier voor verhalen algemene waardering kruis het cijfer aan dat je aan dit verhaal zou willen geven 1 2 3 4 5 6 7 zeer slecht zeer goed waardering op grond van criteria in welke mate ben je het eens of oneens met de volgende twaalf beweringen lees die zorgvuldig en kruis het cijfer aan dat je mening over een bewering het beste weergeeft 1 karakterisering dit verhaal geeft een schets van een herkenbaar menselijk karakter 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 2 taalgebruik in dit verhaal is er sprake van het bekwaam gebruikmaken van de taal op een precieze en duidelijke manier 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 3 belangstelling dit verhaal is zo interessant dat het mij tot verdere overdenking en/of analyse aanzet 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 4 structuur dit verhaal zit goed in elkaar het is logisch en samenhangend 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 5 spanning ik vind dit verhaal spannend 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist december 2009 nummer 2 39e jaargang 18 6 betrokkenheid ik voel me persoonlijk betrokken bij de personages en/of de gebeurtenissen in dit verhaal 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 7 emotie dit verhaal werkt op mijn gevoelens in 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 8 tempo dit verhaal laat een beperkte handeling zien die snel verloopt 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 9 oorspronkelijkheid dit verhaal geeft me een nieuwe of andere kijk op de werkelijkheid 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 10 thema dit verhaal laat een thema of idee zien dat in de loop van het verhaal duidelijk opgebouwd wordt 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 11 plot dit verhaal bevat een zich duidelijk ontwikkelend handelingsverloop 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist 12 geloofwaardigheid de gebeurtenissen in dit verhaal zijn voor mij geloofwaardig 1 2 3 4 5 6 7 volstrekt onjuist volstrekt juist naar r t segers 1984 p 157 159 39e jaargang nummer 2 december 2009